

УДК 373.2.016:78

ЩЕРБАКОВА Катерина

канд. пед. наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет
пр. Будівельників, 129а, м. Маріуполь, Україна, 87500
E-mail: vladimirsherbakov@ukr.net

МАКАРЕНКО Лілія

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет
пр. Будівельників, 129а, м. Маріуполь, Україна, 87500
E-mail: mkrnk22@gmail.com

ІНТЕГРОВАНІ МУЗИЧНО-МАТЕМАТИЧНІ ЗАНЯТТЯ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Автори статті презентують власний інформаційно-пошуковий досвід щодо проблеми впровадження інтегрованих музично-математичних занять в освітній процес закладів дошкільної освіти. Розглядається значущість єдності естетичного (музичного) й інтелектуального (математичного) знання на основі інтеграції.

Ретроспективний аналіз проблеми розвитку дитини раннього і дошкільного віку свідчить про те, що якість розвитку дитини можна досягти завдяки об'єднанню в освітньому процесі різних видів діяльності дітей і різних засобів в їхньому навчанні. У статті автори доводять доцільність організації інтегрованих занять із забезпечення музичного і математичного розвитку. При цьому інтеграція розглядається як процес, який забезпечує більш високий результат у розвитку дитини.

Сучасна дошкільна педагогіка все частіше звертається до нетрадиційних форм проведення навчальних занять. Спираючись на експериментальні доробки науковців і прогресивний досвід педагогів-практиків, автори статті провели локальне дослідження, яке дозволило довести можливість і доцільність організації музично-математичних занять. Змістовий аналіз конспекту інтегрованого музично-математичного заняття доводить значні переваги впровадження нетрадиційної форми організації навчання дітей дошкільного віку. Наведений у статті приклад можна розглядати як зразок створення оптимальних організаційно-педагогічних умов для використання дітьми математичних знань під час аналізу музичних творів: слухання класичної музики, відгадування пісні за вступом мелодії, вправ з пісенної творчості, використання рухів під музику.

Автори вважають, що матеріали статті можуть допомогти музичним керівникам, вихователям, студентам і магістрантам в організації інтегрованих музично-математичних занять і нададуть можливість досягти високих результатів в естетичному й інтелектуальному розвитку дітей.

Ключові слова: інтеграція, інтегровані музично-математичні заняття, музичний керівник, вихователь.

Постановка проблеми. Людина завжди з моменту свого існування перебувала, з одного боку, у світі реальних речей і предметів, в якому їй доводилося практично діяти: визначати кількість членів соціуму, в якому
© Щербакова К., Макаренко Л., 2020

мешкала; кількість приручених тварин (засобом «чисел – якостей»); орієнтуватися у просторі і часі та ін. З іншого боку, людина чула різні звуки, які їй подобалися: шепіт листочків, шум вітерця, журчання води, або веселий спів пташок, голоси людей та ін. Вона прагнула наслідувати цьому, починала співати.

Отже, естетичне і пізнавальне завжди було поруч з людьми, воно ставало головним засобом сприйняття різноманітного довкілля й завдяки цьому забезпечувало її гармонійний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження у галузі розвитку дитини раннього і дошкільного віку (М. Арапова-Піскарьова, О. Брежнева, Г. Костюк, Г. Леушина, Н. Менчинська, К. Тарасова, А. Шевчук, К. Щербакова та ін.) доводять, що дитина дуже рано починає наслідувати дії дорослого (розмовляти, діяти з предметами тощо), прагне пізнавати світ у його єдності та різнобарвності, зокрема інтелектуального та естетичного (музики та математиці). На жаль, традиційна педагогіка і до тепер вивчає розвиток особистості, виділяючи кожний компонент окремо (інтелектуальне, фізичне, естетичне, моральне, трудове). Природно, у цьому є своя логіка і сенс.

У даній статті автори зробили спробу розглянути естетичне (музичне) й інтелектуальне (математичне) в єдності, на основі інтеграції. Такий підхід в освітньому процесі розглядається як зближення цілей, завдань, моделей освіти. Інтеграція як інноваційна технологія в освіті спирається на дві головні операції: аналіз, який дозволяє визначити основні складові (компоненти) явища, процесу, та друга – синтез, завдяки якому виробляється (на основі об'єднання) цілісний (інтегрований) погляд на це явище або процес.

Метою статті є презентація пошукового досвіду авторів з використання в освітньому процесі закладів дошкільної освіти інтегрованих музично-математичних занять.

Виклад основного матеріалу. Особливістю якісних знань, у тому числі й дітей дошкільного віку, є їх інтегрованість. Під цим терміном вчені розуміють процес і результат поєднання окремих елементів навчання та виховання в єдину цілісну систему з метою одержання якісно нового результату у розвитку дитини. Ідея інтеграції різних видів діяльності спостерігається й у класиків дошкільної освіти: ігри-заняття (Ф. Фребель, Є. Тіхеева та ін.), гра-ліплення, гра-малювання (Н. Сакуліна та ін.). Але на той час не було теоретико-методичної основи цієї проблеми.

На сучасному етапі науковці і педагоги-практики з дошкільної освіти все більше уваги приділяють нетрадиційним формам проведення занять. Вони шукають нові шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу, які б допомагали підвищувати якість знань дітей, активізувати їх діяльність, прищеплювати любов до навчання. Однією з таких форм можна вважати інтегровані заняття. Такі заняття є одним із сучасних та ефективних типів організації навчального процесу у закладах освіти. Вони надають можливість дитині пізнавати світ у єдності і взаємозалежності, спонукають її осмислювати зв'язки між явищами і процесами, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між елементами цих процесів. Завдяки цьому такий тип навчання розвиває логіку мислення, оперативність знань, дієвість умінь, творчі здібності та інше.

Науковці (О. Брежнева, Н. Гавриш, К. Крутій та ін.) інтегрованим заняттям надають особливий статус як одному з принципів дидактики, який, з одного боку, об'єднує окремі самостійні елементи освітнього процесу, а з іншого, диференціює (розділяє), підкреслює особливості кожного елемента. Важлива роль у цьому

процесі надається інтегрованим зв'язкам, як засобу об'єднання різних освітніх ліній, які відображені у Базовому компоненті дошкільної освіти.

Слід зазначити, що у сучасних закладах дошкільної освіти вже існують інтегровані програми різних видів діяльності (наприклад, інтеграція рухів і музики). Але і до тепер недостатньо методичного матеріалу щодо інтеграції музики і математики. Хоча зв'язок математики і музики зумовлений як історично, так і змістовно. Д. Фільдштейн, характеризуючи особливості сучасного Дитинства, підкреслює значущість виявлення характеру присвоєння дітьми знань в умовах кардинальних змін знанневого (сенсорно-пізнавального) простору. У зв'язку з цим, науковець вважає за необхідне розкривати і впроваджувати в освітній процес шляхи, механізми формування у дітей аналітичної оцінки інформації, яка їм надається, вчити умінню ранжувати ці знання в процесі їх самостійного присвоєння. Такі механізми складаються, на наш погляд, саме в процесі інтегрування різних видів діяльності, наприклад, математичної і музичної.

Музично-математичні заняття можуть бути двох видів: коли на музичному занятті закріплюються, активізуються математичні знання та вміння, або на занятті з формування елементів математики використовується музика як мотиваційний засіб. Це надає дитині можливість будувати аналіз музичного твору (перелік його смислових частин), визначати ритм, темп музики, використовуючи бубон і металофон, або будувати за допомогою геоборду форми розміщення дітей, які танцюють та інше.

Структура цих занять відрізняється від загальноприйнятої структури. Так, у структурі музично-математичного заняття слід враховувати такі елементи:

– *програмовий зміст* слід визначати як діяльність дітей окремо в контексті математики і музики;

– *мотивація дітей* на активну естетично-пізнавальну (музично-математичну) діяльність. Звертаючись до дітей, вихователь каже: «Діти, сприймаючи музичний твір, ми будемо спиратися на ваші знання з математики... Я буду вас питати, а ви відповідайте...»;

– *доведення дітям мети й особливостей заняття*: «На цьому занятті ви маєте слухати музику, співати, танцювати як завжди, але крім того, вам необхідно рахувати, визначити частини доби...»;

– *основна частина заняття* відповідатиме традиційній структурі музичного заняття: слухання музики, співи, гра на дитячих музичних інструментах, музично-ритмічні рухи тощо. Такий вид проведення заняття в педагогіці називається *бінарним*, тобто проведення заняття двома особами одночасно: музичним керівником і вихователем. При цьому вихователь включається у зміст заняття тільки тоді, коли треба активізувати знання дітей з математики. Особлива увага надаватиметься чіткості, стислості, логічності, взаємообумовленості пропонованих дітям завдань.

Такі заняття завдяки перемиканню уваги дитини з одного виду діяльності (наприклад, слухання музики) на інший – математичний (використання поняття про частини доби, пори року тощо), забезпечують розвиток у дітей мислення, мовлення, уяви, пізнавального інтересу та пізнавальної активності.

На інтегрованих заняттях з формування елементів математики та музики можна використовувати музичні хвилинки, математичні пісеньки, гру на дитячих музичних інструментах тощо. Така форма заняття сприяє реалізації єдності цілей естетичного й інтелектуального виховання, розумінню гармонії у світі.

Інтегровані заняття доцільно проводити як узагальнюючі, на яких розкриватимуться проблеми найважливіші для обох розділів програми, за якою працює заклад дошкільної освіти. Таких занять не може бути багато. На нашу думку, це може бути 1-2 у квартал. Це пов'язано з тим, що проведення інтегрованого заняття потребує ретельної підготовки двох осіб – вихователя і музичного керівника, їхньої майстерності в контексті професійного спілкування. А для дітей це є яскравим дійством, яке запам'ятовується і матиме позитивний результат.

Особливе значення у структурі інтегрованого заняття має формування рефлексії у дітей. Рефлексія – це осмислення дітьми матеріалу, який вивчається, власного ставлення їх до його змісту. Це самооцінка участі дитини в освітньому процесі. Вона розуміє що нового, незвичайного для неї було на цьому занятті. Діти відповідають, наприклад так: «Я навчився виділяти частини в різних музичних творах – марш, танок, пісня», «Я навчилася визначати характер музики, її відповідність частинам доби або пори року». Дітям можна ставити відкриті запитання («як»? «чому»? «хто?»), а можна запитувати про причини («що було б якби»? або «від чого це залежить»? та ін.). Проаналізуємо зміст одного з інтегрованих занять для дітей старшої групи (табл. 1).

Таблиця 1

Примірний конспект інтегрованого заняття

Програмовий зміст		
Математика	Музика	
<ul style="list-style-type: none"> – систематизувати знання дітей про частини доби, пори року, їх ознаки; – вчити дітей використовувати математичні знання на музичних заняттях; – збагачувати, уточнювати активний словник дітей; – сприймати світ у його різномаїтті. 	<ul style="list-style-type: none"> – розрізняти дві частини музичного твору і відповідно рухатися під час виконання вправи; – впізнавати знайому музику для слухання, відзначати схожість і відмінність частин твору; – розпізнавати високі та низькі звуки у розпівки; – впізнавати пісню за вступом; вчити співати виразно, одночасно починаючи після вступу; – активізувати дітей творчо проявляти себе у пісенній творчості; вчити відтворювати на дитячих музичних інструментах ритмічний малюнок, передаючи настрій твору; – закріпити виконання плавних, повільних рухів під спокійну, лагідну музику в танку. 	
Хід заняття		
Діти входять під маршову музику (за вибором музичного керівника) до музичної зали. Вихователь мотивує дітей на відповідну діяльність, звертає увагу на особливість цього заняття.		
Вихователь	Музичний керівник	Хв.
	Музично-ритмічна вправа. «Енергійно – стримано», на муз. М. Любарського «Хода».	3
	Діти, виконаємо вправу «Енергійно –	

РОЗДІЛ. ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

	стримано». Під яку музику ви будете ходити енергійно, а під яку стримано? (Відповіді дітей). Треба уважно слухати музику та відповідно її рухатися.	
<i>Загадка.</i> Завітав до тітки – ночі, Позіхнув, розплющив очі. Всіх скликає на сніданок, Прокидайтеся, вже... <i>(Ранок)</i>		
	<i>Слухання музики.</i> «Ранок», муз. Е. Гріга. Послухайте знайому музику композитора Е. Гріга. Як називається твір? Який час доби зображено в музиці? Який настрій у цього твору, яка музика за характером? <i>(Відповіді дітей).</i>	4
	3. <i>Розпівка.</i> «Іди, іди, дощику», муз. Я. Степового. А тепер проспівемо пісеньку «Іди, іди, дощику», правильно виконуючи високі і низькі звуки.	2
<i>Загадка.</i> Сніг на полях, Лід на водах, Віхола гуляє. Коли це буває? <i>(Зимою).</i>		
	<i>Співу.</i> «Зима», муз. і сл. Н. Вересокіної. Діти, відгадайте за вступом, про яку пору року ми будемо сьогодні співати пісню? <i>(Звучить вступ до пісні).</i> Для чого потрібен вступ у пісні? Заспівемо пісню. Слухайте уважно, коли закінчиться вступ і всі одночасно починайте виразно співати.	4
Діти, а тепер уявіть, що сонечко опустилося за гілки дерев, на дворі стало темнішати. Який час доби настав? <i>(Вечір).</i>		
	<i>Пісенна творчість.</i> І ось стало зовсім темно. Коли так буває? Що ми робимо вночі? Яку пісню вам мама співає перед сном? Колискова пісня може звучати по-різному, в залежності від того, хто її співає. Уявіть, що пісеньку співає Ведмедичка для своїх діточок. Сама	4

РОЗДІЛ. ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

	Ведмедиця велика, незграбна, голос у неї низький, але співає вона повільно, лагідно та ніжно. Спробуйте придумати і заспівати колискову як співала би Зайчиха для своїх Зайчат, Лисичка-мама, або мама-Мишка. Тільки не забувайте проспівувати такі ласкаві слова у пісні як «люлі-люлі», «баю-баю», «дорогулечка», «крохотулечка».	
	<i>Гра на музичних інструментах.</i> «Дощик», укр. нар. мелодія. Ми с вами співали пісеньку «Іди, іди, дощику», а тепер хто хоче зіграти на металофоні «Дощик»? Виконувати пісеньку на інструменті будете з вихователем ритмічно, передаючи настрої твору.	3
Діти, а як можна назвати зиму та весну? (<i>Пори року</i>). Як красиво весною, коли все розквітає. Але пройде трохи часу і настане яка пора року? (<i>Літо</i>). А після літа? (<i>Осінь</i>). А після осені настає яка пора року? Так, знову зима.		
	<i>Танок.</i> «Танок сніжинок», муз. В. Моцарта. А під яку музику дівчата будуть танцювати «Танок сніжинок»? (<i>Повільну, спокійну</i>). Діти, уважно слухайте музику і не забувайте кружлятися легко, на носочках.	5
	Ось і закінчилося наше заняття. Воно сподобалося вам? А чим ми займалися на занятті? (<i>Слухали музику, співали, грали на музичних інструментах, танцювали</i>).	
А які математичні знання ми згадували на цьому занятті? (<i>Частини доби та пори року</i>).		
Під спокійну музику (<i>за вибором музичного керівника</i>) діти виходять з музичної зали.		25

Як бачимо, деякі завдання з формування елементарних математичних уявлень можуть вирішуватися на музичних заняттях у закладі дошкільної освіти. Ці заняття частіше мають нетрадиційний ігровий характер. На таких заняттях діти відчують, що навколишній світ, його гармонія і краса можуть бути виражені у різні способи, у тому числі звуками і числами в єдності. Проведення подібних

занять дає можливість відмітити позитивні зміни в естетичному плані, а також закріпити та уточнити знання про частини доби, їх ознаки тощо. Це спонукає дітей поєднувати знання з музики та математики, сприймати світ у єдності.

Вивчаючи особливості та самоцінність інтегрованих занять, науковці характеризують їх як такі, що підвищують ефективність навчання й одночасно забезпечують зниження навантаження на психіку дитини. Крім того, інтегровані заняття дозволяють скоротити термін вивчення певної теми, завдяки об'єднанню деяких знань на основі головного стержня заняття, як єдиного цілого. Результат заняття багато в чому залежить від використання відібраного пізнавального матеріалу (К. Крутій).

Елементарні математичні уявлення у дітей дошкільного віку засвоюються, закріплюються і розвиваються за допомогою музичного матеріалу. Музика допомагає дитині пізнати красу математичної науки і тим самим наблизитися до істини.

Висновок. Значущість публікації даної статті пов'язано, перш за все, з тим, що й на теперішній час практика дошкільної освіти недостатньо забезпечена методичними матеріалами щодо організації інтегрованих музично-математичних занять. Автори вважають доцільним у подальшому створення на основі науково-експериментального дослідження програмно-методичного забезпечення зазначеної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Брежнева О. Г. Математичний розвиток дошкільників: теорія і технологія : монографія. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 481 с.
2. Гавриш Н. Інтегровані заняття: Методика проведення. Київ : Шк. світ, 2007. 128 с.
3. Крутій К. Л. Сучасне заняття в дошкільному навчальному закладі: традиції чи інновації? Монографія. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2009. 176 с.
4. Шевчук А. С. Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей : методичні рекомендації. Дошкільне виховання. 2000. № 2. С. 6–7.
5. Щербакова К. Й. Методика формування елементів математики в дошкільників : навч. посіб. Київ : Вид-во Європейського університету, 2011. 261 с.
6. Жуйкова Т. П. Музыкально-математические средства в обучении детей дошкольного возраста элементарным математическим представлениям. Молодой ученый. 2014. №12. С. 267–270.: веб-сайт. URL: <https://moluch.ru/archive/71/12161/> (дата обращения: 31.01.2020).
7. Лаптева В. А. Взаимодействие музыкального и математического компонентов общего образования дошкольников : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – Москва, 1999. – 16 с.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2019.

ЩЕРБАКОВА Катерина

канд. пед. наук, профессор, профессор кафедры дошкольного образования,
Мариупольский государственный университет
пр. Строителей, 129а, м. Мариуполь, Украина, 87500
E-mail: vladimirsherbakov@ukr.net

МАКАРЕНКО Лилия

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедры дошкольного образования,
Мариупольский государственный университет

пр. Строителей, 129а, м. Мариуполь, Украина, 87500

E-mail: mkrnk22@gmail.com

**ИНТЕГРИРОВАННЫЕ МУЗЫКАЛЬНО МАТЕМАТИЧЕСКИЕ
ЗАНЯТИЯ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ**

Резюме. Авторы статьи представляют собственный информационно-поисковый опыт по проблеме внедрения интегрированных музыкально-математических занятий в образовательный процесс дошкольных образовательных учреждений. Рассматривается значимость единства эстетического (музыкального) и интеллектуального (математического) знания на основе интеграции.

Ретроспективный анализ проблемы развития ребенка раннего и дошкольного возраста свидетельствует о том, что качество развития ребенка можно достичь благодаря объединению в образовательном процессе различных видов деятельности детей и различных средств в их обучении.

В статье авторы доказывают целесообразность организации интегрированных занятий по обеспечению музыкального и математического развития. При этом интеграция рассматривается как процесс, который обеспечивает более высокий результат в развитии ребенка.

Современная дошкольная педагогика все чаще обращается к нетрадиционным формам проведения учебных занятий. Опираясь на экспериментальные разработки ученых и прогрессивный опыт педагогов-практиков, авторы статьи провели локальное исследование, которое позволило доказать возможность и целесообразность организации музыкально-математических занятий.

Содержательный анализ конспекта интегрированного музыкально-математического занятия доказывает значительные преимущества внедрения нетрадиционной формы организации обучения детей дошкольного возраста. Приведенный в статье пример можно рассматривать как образец создания оптимальных организационно-педагогических условий для использования детьми математических знаний при анализе музыкальных произведений: слушания классической музыки, отгадывание песни после вступления мелодии, песенного творчества, использования движений под музыку и др.

Авторы считают, что материалы статьи могут помочь музыкальным руководителям, воспитателям, студентам и магистрам в организации интегрированных музыкально-математических занятий и предоставят возможность достичь высоких результатов в эстетическом и интеллектуальном развитии детей.

Ключевые слова: интеграция, интегрированные музыкально-математические занятия, музыкальный руководитель, воспитатель.

SHCHERBAKOVA Kateryna

Candidate of Pedagogic Sciences, Professor, Professor of Department of Pre-school Education, Mariupol State University

Mariupol, Budivelnkyiv Ave., 129 A

E-mail: vladimirsherbakov@ukr.net

MAKARENKO Liliia

Candidate of Pedagogic Sciences, Docent, Docent of Department of Pre-school Education. Mariupol State University

---

Mariupol, Budivelnykiv Ave., 129 A

E-mail: mkrnk22@gmail.com

INTEGRATED MUSICAL-MATHEMATICAL LESSONS IN PRE-SCHOOL INSTITUTIONS

Summary. The authors of the article present their own information-searching experience in problem of introduction of musical-mathematical lessons in educational process of pre-school institutions. The importance of unity of aesthetic (musical) and intellectual (mathematical) knowledge based on integration is being considered. A meaningful analysis of the plan of an integrated musical-mathematical lesson proves significant advantages of introducing a non-traditional form of pre-school education organization.

Keywords: integration, integrated musical-mathematical lessons, music director, pre-school teacher.

Abstract. Introduction. The authors of the article present their own information-searching experience in problem of introduction of musical-mathematical lessons in educational process of pre-school institutions. The importance of unity of aesthetic (musical) and intellectual (mathematical) knowledge based on integration is being considered. A meaningful analysis of the plan of an integrated musical-mathematical lesson proves significant advantages of introducing a non-traditional form of pre-school education organization.

The scholars understand integration as a process and a result of compounding different types of educational process in pre-school institutions in unified holistic system with the purpose of getting a brand new result in child's development.

Analysis of publications. Scholar researches in the field of development of toddlers and pre-schoolers (O. Brezhneva, N. Vetlugina, G. Kostyuk, G. Leushina, N. Menchinska, K. Tarasova, A. Shevchiuk, K. Shcherbakova and others) prove that child begins to imitate adult's actions very early (talk, act with objects, etc.), seeks to cognize the world in its unity and diversity, in particular, in the unity of an intellectual and aesthetic (music and mathematics).

Purpose. The purpose of the article is to present authors' searching experience on the use of integrated musical-mathematical lessons in the educational process of pre-school institutions.

Results. At the present stage, scholars and educators of pre-school education are increasingly focusing on non-traditional forms of educational process organization. They are looking for new, more effective ways for children to accumulate knowledge and skills that would help increase children's interest in the world, intensify their activities and instill in them a love of learning. As noted by T. Zhuykova, V. Laptieva, integrated lessons, which are one of the modern and effective types of educational process organization in educational institutions, is a qualitatively new level of synthesis of children's knowledge.

The plan of an integrated musical-mathematical lesson in this article provides an example of creating optimal organizational and pedagogical conditions for children to use mathematical knowledge in the analysis of musical works: listening to classical music, guessing a song by the introduction of melody, exercises in song creativity, the use of movements for music.

Conclusion. The importance of the publication of this article is due, first of all, to the fact that at present the practice of pre-school education is not sufficiently provided with methodological materials for the organization of integrated musical-

mathematical classes. The authors consider it expedient to further create software and methodological support of this problem on the basis of scientific-experimental study.

REFERENCES

1. Brezhneva, O. (2018). *Mathematical Development of Pre-school Children: Theory and Technology: monograph*. Melitopol: Vydavnychy budynok Melitopol's'koyi mis'koyi drukarni.
2. Gavrish, N. (2007). *Integrated Lessons: Methodology of Conducting*. Kiev: Shk. svit.
3. Krutiy, K. (2009). *Modern Pre-school Education: Traditions or Innovations? Monograph*. Zaporizhzhya: TOV «LIPS» LTD.
4. Shevchuk, A. (2000). *Modern Approaches to the Organization of Children's Musical Activity: Methodical Recommendations*. Doshkil'ne vykhovannya. No. 2. P. 6–7.
5. Shcherbakova, K. (2011). *Methods of Forming Elements of Mathematics of Pre-school Children: Textbook*. Kiev: Vyd-vo Yevropeys'koho universitetu.
6. Zhuykova, T. (2014). *Musical and Mathematical Resources in Teaching Preschool Children to Elementary Mathematical Representations*. Molodoy uchenyy. No. 12. P. 267–270. Retrieved from: <https://moluch.ru/archive/71/12161/>
7. Lapteva, V. (1999). *Interaction of the Musical and Mathematical Components of the General Education of Pre-school Children: Dissertation Abstract for the Degree of Candidate of Pedagogic Sciences*. Moscow.

(англійською переклала Д. Мержук – магістр, викладач)

УДК 373.2.015.31:159.922.75:75

ДРОНОВА Ольга

канд. пед. наук, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
пров. Учительський, 1, м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна, 84112
E-mail: dronova.olgaolegovna@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧАС І ПРОСТІР У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ

Анотація. У статті досліджується проблема формування у дітей дошкільного віку уявлень про час і простір засобами творів живопису. Обґрунтовано інноваційний підхід до організації педагогічного процесу: гуманізація засвоєння дитиною категорій часу та простору. Висвітлено процес формування у дітей 5-6 років індивідуально-особистісних та наукових уявлень про категорії часу і простору, який здійснюється через сприймання творів живопису, як носіїв їх смислів в життєдіяльності людини. Доведено, що твори живопису розкривають дитині смисли цінностей часу і простору, через її сенсорне сприймання та активну індивідуальну взаємодію з ними. Надано рекомендації щодо особливостей педагогічного супроводження процесу. Завданнями педагога є допомога дитині уявити «музей» часу і простору навколо себе: помічати, виявляти ознаки (показники) цих категорій у предметах, © Дронова О., 2020